

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026 (HE 99/2025 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 27.10.2025.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- budjettineuvos Armi Liinamaa, valtiovarainministeriö
- alivaltiosihteeri Elina Pyllkkänen, työ- ja elinkeinoministeriö
- erityisasiantuntija Minna Nieminen, työ- ja elinkeinoministeriö
- tutkimusjohtaja Heikki Räisänen, työ- ja elinkeinoministeriö
- budjettineuvos Niina Puolusmäki, oikeusministeriö
- neuvotteleva virkamies Annamari Asikainen, sosiaali- ja terveysministeriö
- tasa-arvovaltuutettu Pirkko Janas, tasa-arvovaltuutetun toimisto
- yhdenvertaisuusvaltuutettu Rainer Hiltunen, yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- johtaja Eerik Tarnaala, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualue
- vastuualueen johtaja Jaakko Westerlund, KEHA-keskus
- pääsihteeri Taina Riski, tasa-arvoasiain neuvottelukunta
- pääjohtaja Antti Koivula, Työterveyslaitos
- työllisyysaluejohtaja Anna Tolvanen, Keski-Savon työllisyysalue
- kehittämisspäällikkö Tarja Paulaniemi, Tampereen seudun työllisyysalue
- kehittämisspäällikkö Mikko Mehtonen, Suomen Kuntaliitto
- johtava asiantuntija Vesa Rantahalvari, Elinkeinoelämän keskusliitto ry
- ekonomisti Tom-Henrik Sirviö, STTK ry
- työvoimapolitiittinen asiantuntija Alli Tiensuu, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- asiantuntija Atte Rytönen-Sandberg, Suomen Yrittäjät ry
- johtava tutkija Merja Kauhanen, Työn ja talouden tutkimus LABORE

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2025 vp

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Valtion vuoden 2026 talousarvion (HE 99/2025 vp) yleisperustelujen mukaan Suomen talouden toipuminen on ollut hidasta, mutta talouskehityksessä on myönteisiä merkkejä näkyvissä. Bruttokansantuotteen ennustetaan kasvavan 1,0 prosenttia vuonna 2025 ja 1,4 prosenttia vuonna 2026. Korkotason lasku ja reaaliansioiden nousu lisäävät kulutusta. Inflaatio on hidastunut selvästi, ja myös hintojen nousu on pysymässä maltillisena. Työttömyys on noussut kuluvan vuoden aikana korkealle yksityisen sektorin heikosta suhdanteesta, avoimien työpaikkojen vähyydestä, julkisen sektorin säästöistä ja aktivointiasteen alenemisesta johtuen. Työllisyyden ennustetaan kääntyvän kasvuun ja työttömyyden vähenevän asteittain, kun suhdannetilanne parantuu vuonna 2026.

Yleisperustelujen mukaan hallitus on sitoutunut toimenpiteisiin julkisen talouden velkasuhteen vakauttamiseksi hallituskauden loppuun mennessä. Se on hallitusohjelmassaan ja keväällä 2024 päättänyt toimenpidekokonaisuudesta, joka vahvistaa julkista taloutta vuoden 2027 tasolla noin 9 mrd. eurolla. Koska valtiovarainministeriön kesäkuun 2025 ennusteen mukaan 9 mrd. euron kokonaisuus ei kuitenkaan riitä taistamaan julkisen talouden velkasuhteen kasvua tavoitteen mukaisesti vuoteen 2027 mennessä, on nyt käsiteltävän talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä päätetty uusista, noin 1 mrd. euron sopeutustoimista vuodelle 2027.

Vuoden 2026 talousarvioesitys on 8,7 mrd. euroa alijäämäinen. Alijäämää pienentää kertaluonteisesti noin 2,3 mrd. eurolla Valtion asuntorahaston jäljellä olevan kassan tulouttaminen valtion budjettiin rahaston lakkautuksen yhteydessä. Ilman tuloutusta alijäämä olisi 11,0 mrd. euroa. Alijäämä katetaan ottamalla lisää velkaa.

Talous- ja työllisyyskasvun vauhdittaminen on talousarvion yleisperustelujen mukaan tärkein keino julkisen talouden vakauttamiseksi. Puoliväliriihessä keväällä 2025 on päätetty toimista talouskasvun vauhdittamiseksi ja kasvun esteiden purkamiseksi. Työnteon kannustimia pyritään parantamaan ja ostovoimaa vahvistamaan muun muassa keventämällä ansiotuloverotusta vuodesta 2026 alkaen. Verotoimien lisäksi puoliväliriihessä on päätetty muista toimenpiteistä, jotka tähtäävät kilpailukyvyyn parantamiseen, osaamistason nostoon ja entistä suotuisamman toimintaympäristön luomiseen investoinneille.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta käsittelee vuoden 2026 talousarvioesitystä oman toimialansa osalta jäljempänä esitettävin huomioin.

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2025 vp

Työllisyys

Hallituksen tavoitteena on nostaa työllisyyttä vähintään 100 000 työllisellä vuoteen 2027 mennessä. Tämän saavuttamiseksi on annettu useita hallituksen esityksiä, joista osa on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä. Valtiovarainministeriön arvion mukaan hallituksen jo päättämät toimet vahvistavat keskipitkällä aikavälillä työllisyyttä noin 90 000 työllisellä. Vuoden 2026 talousarviota käsiteltäessä työllisyystilanne on erittäin haastava. Taantuma on vähentänyt työllisten määrää, työllisyysaste on laskenut ja työttömyysaste noussut.

Työttömyys on kasvanut laaja-alaisesti eri osaamis- ja koulutustasoilla. Työnvälitystilaston elokuun 2025 tietojen mukaan ulkomaalaisten työttömyys on kasvanut kahdessa vuodessa vajaalla 11 000 henkilöllä. Työttömyyden kasvu ei kuitenkaan selity yksittäisillä tekijöillä tai ryhmillä. Työttömyysasteen trendi oli työvoimatutkimuksen mukaan elokuussa 2025 jo kymmenen prosenttia, mikä on nykyisen tilaston historiassa korkein luku. Erityisesti pitkäaikaistyöttömien tilanne on vaikea. Heitä oli elokuussa lähes 130 000, ja yli 60 000 heistä oli ollut työttömänä vähintään kaksi vuotta.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan työttömyystilanteen arvioinnissa on kuitenkin syytä kiinnittää huomioita mittareihin. Eri työttömyystilastoissa työn määrittelyä eri tavoin. Esimerkiksi suppean työttömyyden (työttömät työnhakijat) kasvusta iso osa selittyy aktivointiasteen laskulla, eli sillä, että osa asiakkaista on siirtynyt tilastoissa työvoimapalveluista työttömiksi työnhakijoiksi. Lisäksi myös työnhakijoiden määrä on merkittävästi kasvanut, mikä sekin osaltaan selittää työttömyyden kasvua. On kuitenkin huomioitava, että vaikka tilastointierot selittävät osan työttömien työnhakijoiden määrän kasvusta, on työllisyystilanne silti aidosti heikentynyt edellisvuosista.

Aktivointiaste lähti laskuun jo vuoden 2024 puolella, ja sen lasku on pysähtynyt vuoden 2025 aikana. Aktivointiasteen laskua selittää esimerkiksi se, että tiettyjä lakisääteisiä palveluita on vähennetty (palkkatuen rajoittaminen julkisella sektorilla sekä vuorotteluvapaasijaisuus), minkä lisäksi työllisyysalueiden omat ei-lakisääteiset palvelut eivät tilastoidu aktivointiasteeseen. Hyvinvointialueet ovat lisäksi vähentäneet kuntouttavan työtoiminnan tarjontaa, mikä näkyy suoraan aktivointiasteen laskuna. Aktivointiasteen lasku on vaikuttanut osaltaan pitkäaikaistyöttömyyden kasvuun.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta toteaa, että heikentynyt työttömyystilanne vaatii aktiivista työvoimapolitiikkaa. Yksi hallituksen julkaisemista työllisyystoimista on nuorten työllistymisaseteli, joka voidaan myöntää yrityksille 18–29-vuotiaiden nuorten palkkaamiseen. Tarkoituksena on painottaa niitä nuoria, joilla ei ole kertynyttä työhistoriaa tai koulutusta. Tukeen on varattu 30 milj. euroa. Myös työttömien opiskelumahdollisuuksia helpotetaan niin, että yli 25-vuotiailla on mahdollisuus opiskella avoimia korkeakouluopintoja työttömyysetuutta menettämättä. Valiokunta pitää kyseisiä toimia tervetulleina. Mahdollisuutta suorittaa joustavasti myös ammatillisia opintoja työttömänä on lisäksi syytä tarkastella.

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2025 vp

Työvoimapalvelut

Työ- ja elinkeinoministeriön pääluokan 32.30 menot aiheutuvat pääosin EU:n rakennerahasto-, ulkorajayhteistyö- ja muiden koheesiopolitiikan ohjelmien, palkkaturvan sekä alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman tukemisen menoista. Lisäksi lukuun sisältyy eräitä pienempiä työllisyyden, yrittäjyyden ja alueiden elinvoiman edistämiseen tarkoitettuja menoja. Aikaisempina vuosina lukuun sisältyivät julkisista työvoima- ja yrityspalveluista aiheutuvat menot (momentti 32.30.51). Vuoden 2025 alusta alkaen kuntien muodostamat työvoimaviranomaiset vastaavat työvoimapalveluiden järjestämisestä ja rahoitus työvoimapalveluiden järjestämiseen on siirretty momentille 28.90.30 (Valtionosuus kunnille peruspalvelujen järjestämiseen).

Osana TE-palvelu-uudistusta työvoimapalveluiden ohjausmalli on muuttunut. Valtioneuvosto vahvisti työllisyyden edistämisen valtakunnalliset tavoitteet joulukuussa 2024. Tavoitteet asetetaan hallituskausittain, ja ne ovat voimassa siihen saakka, kunnes uudet tavoitteet asetetaan. Kuluvalle hallituskaudelle on asetettu tavoitteiksi yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset palvelut kaikille asiakkaille molemmilla kansalliskielillä, matalan työllisyysasteen asiakasryhmien työllisyyden nostaminen, työnhakijan nopean työllistymisen tukeminen vaikuttavilla ja etuusmenoja vähentävillä palveluilla, ammatillisen, alueellisen ja kansainvälisen liikkuvuuden tukeminen työvoimapula-aloille sekä alueiden elinvoiman tukeminen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Vuodenvaihteessa 2024—2025 tehtyyn työvoimapalveluiden siirtoon ennakoitiin liittyvän haasteita palveluiden täysimääräisen jatkuvuuden osalta siirtymävaiheen yli. Työnvälitystilastojen mukaan alkuvuoden 2025 aikana aktiivisten työvoimapolitiittisten palveluiden käyttö on vähentynyt erityisesti valmennusten ja työvoimakoulutuksen osalta. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan työllisyysalueilla on edelleen paljon tehtävää organisoitumisessa ja tehtävien haltuunotossa on eroja työllisyysalueiden välillä. Taustalla ovat muun muassa käytössä olevien resurssien vaihtelevuus, mahdollinen aiempi kokemus tai kokemuksen puute kuntakokeilusta sekä kuntien päätöksenteon sujuvuus.

Hallitusohjelman mukaan työvoimapalveluiden lakisääteistä palveluprosessia kevennetään, jotta rajallisia resursseja voidaan käyttää tarkoituksenmukaisemmin ja asiakaslähtöisemmin. Palveluprosessin keventämisen ensimmäistä vaihetta koskevat muutokset tulivat voimaan 1.9.2024. Toista vaihetta koskeva hallituksen esitys (HE 108/2025 vp) on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä.

Työnhakijan palveluprosessiin ja palveluihin ehdotetut muutokset vähentävät kokonaisuudessaan työvoimaviranomaisten tehtäviä 34,3 miljoonalla eurolla, mikä vastaa 572 henkilötyövuotta. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan työ- ja elinkeinoministeriö on kuitenkin katsonut, ettei kunnilla ole tosiasiallisia edellytyksiä suoriutua lakisääteisistä tehtävistään ilman, että tehtyjen selvitysten perusteella havaittu työvoimapalveluiden henkilöasiakaspalvelun resurssivaje huomioidaan samassa yhteydessä. Näin ollen ehdotetut muutokset tarkoittavat työvoimaviranomaisten tehtävien vähentämistä valtionosuusrahoituksessa yhteensä 1,08 milj. eurolla eli 18:aa henkilötyövuotta vastaavalla määrällä vuoden 2026 alusta lähtien. Vähennys tehdään valtion talousarviossa momentille 28.90.30 (Valtionosuus kunnille peruspalvelujen järjestämiseen).

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2025 vp

Edellä mainitussa hallituksen esityksessä ehdotettujen työttömyysturvaseuraamuksiin liittyvien muutosten arvioidaan vähentävän julkiselle taloudelle aiheutuvia sosiaaliturvamenoja noin 14,9 miljoonalla eurolla vuodessa. Yhteensä muutokset vahvistavat laskelmien mukaan työllisyyttä arviolta noin 100—700 työllisellä. Työllisyysvaikutus vähentää julkisen talouden vuotoisia menoja arviolta noin 2,5—16,8 milj. eurolla.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta toteaa, että työttömyyden kasvu haastaa voimakkaasti työvoimapalveluita, kun palveluiden ja työnhaun tuen tarve on yhä suurempi. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että monien pitkäaikaistyöttömien tosiasialliset työllistymisen esteet liittyvät sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. Esteet voivat olla esimerkiksi elämänhallintaan, päihteiden käyttöön tai mielenterveyteen liittyviä ongelmia. Näiden asiakasryhmien ongelmia ei yleensä pystytä ratkaisemaan työllisyyspalveluissa, vaan ensisijaisesti hyvinvointialueiden vastuulle kuuluvissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Valiokunta korostaa eri toimijoiden välisen yhteistyön merkitystä. Työllistymisen edistämiseksi tarvitaan vahvoja monialaisia palveluja. Valiokunta pitää tärkeänä, että asiakkaiden palveluiden saatavuuden turvaamiseksi tarkastellaan mahdollisuutta asettaa hyvinvointialueille työllistymisen edistämiseen liittyviä kannusteita.

Tasa-arvo

Valtiovarainministeriön budjetinlaatumismääräys edellyttää, että ministeriöt sisällyttävät talousarvioehdotuksensa pääluokkaperusteluihin yhteenvetotarkastelun sukupuolivaikutuksiltaan merkittävästä talousarvioesitykseen liittyvästä toiminnasta. Niissä tulee kiinnittää huomiota erityisesti sukupuolten välisen tasa-arvon yhteiskunnallisiin vaikuttavuustavoitteisiin hallinnonalalla ja niihin hallinnonalan menoihin, joilla voi olla vaikutusta sukupuolten tasa-arvon toteutumiseen. Ideaalitapauksessa yhteenvetotarkastelujen pohjalta voitaisiin arvioida koko budjetin sukupuolivaikutuksia.

Yhteenvetotarkastelujen sisältö ja laajuus vaihtelevat ministeriöittäin. Monella ministeriöllä tarkastelu on aiempaa suppeampi. Eniten pisteitä saivat sosiaali- ja terveysministeriö ja puolustusministeriö. Vuosittaiset selvitykset hallituksen esitysten sukupuolivaikutusten arvioinneista ja talousarvioesityksen tasa-arvoyhteenvedoista ovat nykyisin saatavilla Hankeikkunassa. Seurantatietoja on myös käytetty valtioneuvoston sisäisesti kehittämistyössä sekä hallituksen tasa-arvo-ohjelmien seurannassa.

Yhteenvetotarkasteluissa on tällä kertaa nostettu esiin esimerkiksi seuraavat asiat: valtion omistajaohjauksessa täysin valtio-omisteisten yhtiöiden hallitusvalinnoissa otetaan huomioon tasa-arvonäkökohdat siten, että kummankin sukupuolen osuus hallituksen jäsenistä on vähintään 40 prosenttia, sekä huolehditaan valtioneuvoston asettamien muiden tasa-arvotavoitteiden noudattamisesta (VNK); kehitysyhteistyöhankkeita, joiden osa- tai päätavoitteena on naisten ja tyttöjen aseman ja oikeuksien vahvistaminen, tuetaan arviolta 328 milj. eurolla kehitysyhteistyömäärärahoista (UM), maahanmuuttajanaiset nostetaan kotoutumis- ja työllisyystoimien erityiseksi kohderyhmäksi, jotta voidaan vahvistaa heidän osallisuuttaan työelämässä ja muussa yhteiskunnassa (TEM), ja valtion rahoitukseen turvakotitoiminnan menoihin ehdotetaan 31 milj. euroa, missä on lisäystä noin 3,5 milj. euroa (STM).

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2025 vp

Tietosuoja-valtuutetun, tasa-arvovaltuutetun, yhdenvertaisuusvaltuutetun sekä muiden oikeusministeriön hallinnonalalla toimivien valtuutettujen ja erityisviranomaisten toiminnan menot katetaan momentilta 25.01.03, jonka mitoitus talousarvioesityksessä on 23,3 milj. euroa. Momentille on kohdistettu toimintamenosäästöä 260 000 euroa. Säästöjen kohdentumisesta momentin sisällä on tarkoitus päättää osana tulosneuvottelua.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta korostaa, että tasa-arvon edistäminen on huomioitava osana talousarvioprosessia, ja pitää tärkeänä, että tasa-arvoyhteenvetojen laatimisen käytäntöjen kehittämistä jatketaan. Vuoden 2026 aikana pannaan täytäntöön niin sanottu palkka-avoimuusdirektiivi (EU) 2023/970 ja lisäksi oikeusministeriö valmistelee yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelimiä koskevien direktiivien (EU) 2024/1499 ja (EU) 2024/1500 täytäntöönpanoa. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että valtuutettujen toiminnan ja määrärahamitoituksen tilannetta tulee seurata osana tulosohejausta ja vuosittaisia talousarvio- ja kehysprosesseja. Lopuksi valiokunta kiinnittää vielä huomiota siihen, että tki-panostukset kohdentuvat usein miesvaltaisille aloille.

Työsuojelu

Työsuojeluviranomaisen tehtävänä on valvoa, että työnantajat huolehtivat työpaikkojen työoloista työturvallisuuslainsäädännön mukaisesti. Valvonta kattaa myös muun muassa palvelussuhteen ehdot, ulkomaisen työvoiman käytön, harmaan talouden torjunnan ja tilaajavastuun noudattamisen. Viimeisimpänä valvontatehtäviä on laajennettu koskemaan paikallista sopimista.

Edellisvuoden tapaan vuoden 2026 talousarvioesityksen keskeisin vaikutus työsuojeluviranomaisten toimintaan on valtionhallinnon tuottavuusohjelman mukaiset vähennykset sen määrärahoihin. Noin 90 prosenttia työsuojeluviranomaisten menoista koostuu henkilöstökuluista, joten käytännössä säästöt tulevat vaikuttamaan työsuojeluviranomaisten henkilöstöön ja sitä kautta työsuojeluvalvonnan ja muun vaikuttamistoiminnan määrään. Kuluneen kahden vuoden aikana työsuojeluviranomaisten aktiivinen henkilöstökehys on laskenut noin 20 henkilötyövuodella, ollen vuoteen 2026 lähdeäessä noin 424 henkilötyövuotta. Poistuma on toteutunut lähes täysimääräisesti valvontahenkilöstöstä. Työsuojelutarkastusten määrä on ollut laskussa. Vuonna 2023 toteutui 24 500 tarkastusta, vuoden 2024 tavoitteeksi asetettiin 20 000 tarkastusta ja vuodelle 2025 tavoitteeksi 19 500 tarkastusta.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että työsuojeluviranomaisten tehtävät ovat viime vuosina lisääntyneet, joko lakisääteisesti lisättynä tai yhteiskunnan ja työelämän yleisten muutosten seurannaisvaikutuksena. Muutoksista voidaan mainita esimerkkinä työsuojeluviranomaisten toimivallan laajentaminen työrikosprosessien asiantuntijaviranomaisena erityyppisiin työperäisen hyväksikäytön muotoihin (ihmiskauppa, kiskonta ja petos) ja ulkomaisen työvoiman käytön kasvanut valvonnan tarve sekä uudenlaisten työn teettämisen muotojen mukanaan tuomat haasteet (alustatalous, kevytyrittäjyys, jne.). Toisaalta lainsäädäntöä on myös selkeytetty tietyiltä osin, kuten esimerkiksi kolmansista maista tulevien marjanpoimijoiden osalta. Valiokunta pitää tärkeänä, että työsuojeluviranomaisten resurssien riittävyttä seurataan.

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2025 vp

Muuta

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on tuotu esille, että työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksujen verovähennysoikeuden poisto saattaa vaikuttaa järjestäytymisasteeseen. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää tärkeänä, että jäsenmaksujen verovähennysoikeuden poiston vaikutuksia seurataan.

Lopuksi valiokunta kiinnittää huomiota elinkeinorakenteen jatkuvaan muutokseen, joka korostuu erityisesti erilaisissa kriisitilanteissa. Valiokunta toteaa työmarkkinoiden kohtaantotehokkuuden heikkenevän, jos osaaminen ei mukaudu uusiin tarpeisiin.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 24.10.2025

puheenjohtaja Arto Satonen kok
varapuheenjohtaja Lauri Lyly sd
jäsen Miko Bergbom ps
jäsen Fatim Diarra vihr
jäsen Tuomas Kettunen kesk
jäsen Minja Koskela vas
jäsen Mikko Lundén ps
jäsen Niina Malm sd (osittain)
jäsen Anders Norrback r
jäsen Olga Oinas-Panuma kesk
jäsen Karoliina Partanen kok (osittain)
jäsen Jorma Piisinen ps
jäsen Mikko Polvinen erk
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Tere Sammallahhti kok
jäsen Timo Suhonen sd
jäsen Henrik Vuornos kok (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

istuntoasiainneuvos Miika Suves

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2025 vp
Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Yleistä

Suomen talouden tila on edelleen todella huono. Talouskasvu on ollut heikkoa, ja työttömyys kasvaa edelleen. Suomen julkisen talouden valtava velkaantuminen on jatkunut hallituksen kovista puheista huolimatta. Suomen julkisen talouden velka on 2025 yli 88 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Yksi syy Suomen velkasuhteen suureen kasvuun on talouskasvun hyytyminen ja myös sen kokonaisvaltainen puute.

Valiokunnassa kuultujen asiantuntijalausuntojen mukaan Suomen talouden kasvu siirtyy ja työmarkkinakehitys on heikkoa. Hallituksen puoliväliriihessä tekemät veroratkaisut (mm. ylimpien marginaaliverojen laskeminen 6 prosentilla) eivät myöskään vaikuta merkittävästi talouskasvuun. Ylimpien marginaaliveron lasku on tehty perustelemalla ne muiden maiden aineistoilla, jotka eivät sovellu suoraan tulkittuna Suomeen.

Hallituksen säästötoimet ovat omalta osaltaan vaikuttaneet työllisyyttä ja kasvua heikentävästi sekä vaikuttaneet talouskasvun hyytymiseen. Kuluttajat eivät uskalla kuluttaa työttömyyden pelossa, vaan säästävät rahojaan pankkitileilleen pahan päivän varalle. Hallitus onkin syyttänyt talouskasvun puuttumisesta ja kulutuksen vähenemisestä kansalaisia. Kansalaisten syyttäminen hallituksen omien toimien epäonnistumisesta kertoo hallituksen toimien todellakin olevan epäonnistuneita.

Hallitus on kaikilla työelämäheikennyksillään vienyt palkansaajien ja kotitalouksien luottamuksen. Sen toimiin liittyy paljon epävarmuuksia ja yltiöoptimistia odotuksia. Työllisyyden laskun jatkuttua ennätyspitkään hallituksen itselleen asettamat ja ennakoituvat yli 2 miljardin tulot 100 000 lisätyöllisestä jäävät toteutumatta tällä vaalikaudella. Sen sijaan työttömien määrä on kasvanut yli 70 000:lla. Hallitus on epäonnistunut itselleen asettamissaan työllisyystavoitteissaan.

Työllisyystoimet

Orpon hallituksen työllisyystoimet ovat olleet työntekijöiden työsuhte- ja työttömyysturvan heikennyksiä sekä työttömien työnhakijoiden sanktioiden lisäämistä. Todelliset työllisyystoimet loistavat poissaolollaan. Työttömyys on kasvanut ennätyslukemiin, ja elokuussa 2025 työttömyysasteen trendiluku nousi 10 prosenttiin. EU-tasolla vain Espanjan työttömyyskehitys on ollut korkeampi. Nyt sekin on jättämässä Suomen taakseen, sillä Espanjassa työllisyys on parantunut ja talous kasvaa. Syyskuussa 2025 työttömiä työnhakijoita oli 308 900 ja pitkäaikaistyöttömiä 131 000. Pitkäaikaistyöttömien osuus on yli 42 prosenttia kaikista työttömistä työnhakijoista.

Puoliväliriihessä keksitty nuorten työllistämisseteli, jota hallitus mainostaa isona panostuksena 18–29-vuotiaiden työllistämiseksi, on summaltaan täysin alimitoitettu. Työllistämisseteli on periaatteessa palkkatuettua työtä, mutta kohdennettu nuoriin. Seteliin varattu 30 miljoonan euron

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2025 vp

Eriävä mielipide 1

kertarahoitus auttaa mahdollisesti työllistämään noin 6 prosenttia ikäryhmän työttömistä. Heistä 94 prosenttia jää ulkopuoliseksi ja sivulliseksi, joille hallituksella ei ole tarjottavaa. Tästä noin 66 500:n (09/2025) työttömän ikäryhmästä hanke työllistää arvioiden mukaan noin 3 300—4 400 nuorta työtöntä.

Toisena työllisyyskeinona hallituksen taholta on mainostettu työttömien mahdollisuutta kouluttautua työttömyysturvalla avoimiin korkeakouluihin. Tästä ei kuitenkaan ole vielä edes eduskunnalle annettu esitystä. Lisäksi erityisen ongelmallista on se, että hankkeesta jätetään ulkopuolelle ammatillinen koulutus. Työttömyysaikana juuri osaamisen kehittäminen on erittäin tärkeää.

Työttömyysturvalla pitäisi saada opiskella nykyistä laajemmin työvoimapula-aloille ja -ammatteihin. Tämä olisi erityisen tärkeää, sillä taloudellisessa kriisissä elinkeinorakenne muuttuu, jolloin erityisesti pitkäaikaistyöttömillä ei ole riittävää osaamista uudessa muuttuneessa tilanteessa. Ihmiset jäävät entistä syvemmälle työttömyyteen, eikä työllisyys palaudu edeltävälle tasolle usein vuosikymmeniin.

Työnvälitysprosessi ja työllisyyspalvelut

TE-palvelujen vastuun siirto kunnille tehtiin alimitoitettuna. Kuntaliiton arvion mukaan TE-palveluiden siirto tehtiin 100—120 miljoonaa euroa aliresursoituna. Suuren työttömyyden takia kuntien rahoitus työttömyysturvasta on noussut 785 miljoonaan euroon, mistä vuodelle 2025 kompensoitiin kunnille 700 miljoonaa euroa, joten sekini jäi 85 miljoonaa euroa alimittaiseksi. Kuntien työttömyysturvamenojen ennakoitaan nousevan ensi vuonna vielä rajusti, koska erityisesti pitkäaikaistyöttömyys jatkaa kasvuaan. Nyt kuntien työttömyysturvamenoista 80 prosenttia kertyy yli 400 päivää työttömänä olleista. Kuntien ja työllisyysalueiden rahat ovat vähissä, eikä niillä ole mahdollisuutta tehdä työllistamis- ja aktivointitoimia siinä laajuudessa kuin on tarve, kun työttömyys on huippulukemissa.

Työllisyysalueille valtiolta siirtyneet ja kunnissa olleet työntekijät organisoitiin vasta alkuvuodesta 2025. Organisointiin on liittynyt myös monia muutosneuvotteluprosesseja, jotka ovat vähentäneet työllisyyspalveluiden kokonaishenkilömäärää. Tämänkin vuoksi työllisyysalueiden viranomaistoimijat tarvitsisivat työrauhan ja riittävän rahoituksen päästäkseen tavoitteisiinsa suuren työttömyyden oloissa. Työllisyyden edistämisen palveluiden vaikuttavuuden pitää olla keskiössä. Työttömäksi jäänyt tulee ohjata niihin palveluihin, joista on hänelle hyötyä päästäkseen takaisin avoimille työmarkkinoille.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa nousi esiin, että 25—30 prosenttia työttömistä ei ole tällä hetkellä työkykyisiä, eikä heidän tulisi olla ensisijaisesti työllisyyspalveluissa. Heidän pitäisi saada muita sosiaalipalveluja, joilla heidän työkykynsä ja osaamisensa voitaisiin saattaa paremmaksi. Työllisyyspalveluissa on myös merkittävä osa sellaisia työnhakijoita, jotka eivät sinne kuuluisi. Tämä siirtää työllisyyspalveluita työllistämisestä sosiaalipalveluiden suuntaan. Tämä kertoo tietyn tyypistä systeemitason ongelmasta, kun esimerkiksi perustoimeentulotuelta ihmiset siirretään työllisyyspalveluihin, vaikka heidät pitäisi siirtää esimerkiksi Lex Taipaleen toimenpitein suoraan eläkkeelle.

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2025 vp

Eriävä mielipide 1

Hyvinvointialueet eivät tue työllisyysalueita työllistämispalveluissa riittävästi. Tarvittaisiin enemmän työkykyarviointeja ja terveystarkastuksia. Ne eivät myöskään hoida riittävän nopeasti sosiaalista kuntoutusta. Kunnat maksavat näistä puutteista työttömyysturvamenoina merkittävästi. Myös hyvinvointialueilla pitäisi olla enemmän vastuuta työttömyysturvamenoista.

KEHA-keskuksen tilastoinnin, tietojen ja vaikuttavuuden tutkimuksen pitää tukea nykyistä paremmin työllisyysalueiden työtä.

Edellä on kuvattu työnvälitysprosessien ja työllisyyspalveluiden nykyinen tilanne, joissa Orpon hallituksen toimet ovat olleet täysin riittämättömiä. Työnvälitys-, työllisyys- ja aktivointipalveluihin pitää satsata nykyistä enemmän, jotta työttömät työnhakijat saadaan nopeammin työllistymään.

AVI:n työsuojelun valvonta ja työehtojen noudattaminen

Työsuojeluviranomaisten työmäärä on kasvanut, heille on tullut uusia tehtäviä ja käsiteltävät tapaukset ovat monimutkaistuneet. Resurssit eivät ole silti pysyneet tässä kehityksessä mukana. Tehtävien lisääntyessä valvontakäyntien määrä on laskenut, kun henkilöstöä on vähennetty. Valvontakäynnit ovat vuodesta 2023 vuoteen 2025 laskeneet 24 500 käynnistä 19 000:een.

Paikallisen sopimisen laajentaminen on lisännyt muun muassa riskejä työehtojen kiertämiseen. Valiokunnan asiantuntijalausunnoissa tuotiin esiin, että saatavuusharkinnan avaamiset ja paikallinen sopiminen tulevat lisäämään valvonnan tarvetta ja muuttamaan sen kohdetta. Esimerkkeinä tästä ovat Turun telakan alipalkkaustapaukset ja niihin kytkeytyvät hämärät aliurakointiketjutukset, joissa työntekijä ei tiedä, kenelle tekee töitä ja minkälaisessa työsuhteessa. Tämä on väärä suunta, joka myös palkkavarkauksien lisäksi heikentää veropohjaa sekä vääristää elinkeinoelämän kilpailua.

Noin 90 prosenttia työsuojeluviranomaisten menoista koostuu henkilöstökuluista. Tämän takia työsuojeluviranomaiset eivät voi tuottavuusohjelman mukaisia säästövelvoitteitaan hoitaa esimerkiksi toimitilaratkaisuilla, vaan säästöt tulevat väijäämättä vaikuttamaan työsuojeluviranomaisten henkilöstömäärään ja sitä kautta tehtävän työsuojeluvalvonnan ja muun vaikuttamistoiminnan volyymeihin.

Työperäisen hyväksikäytön torjunta vaatii työsuojeluviranomaisten riittäviä resursseja

Työsuojeluviranomaisilla on tärkeä rooli työpaikkojen työolojen valvonnan ja neuvonnan lisäksi harmaaseen talouteen ja työperäiseen hyväksikäyttöön puuttumisessa. Työperäinen hyväksikäyttö on todellinen ongelma suomalaisessa yhteiskunnassa, kuten ilmi tulleet useat tapaukset ovat osoittaneet. Työsuojeluviranomaisten riittävien resurssien lisäksi työperäisen hyväksikäytön ehkäisyyn tarvitaan muitakin toimia, kuten alipalkkauksen kriminalisointia, järjestökanneoikeutta ja tilaajavastuulain laajentamista. Näitä on syytä edistää viipymättä, jotta työperäiseen hyväksikäyttöön pystytään puuttumaan tehokkaasti.

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2025 vp
Eriävä mielipide 1

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Valiokunnan asiantuntijalausuntojen mukaan sukupuolten välisessä tasa-arvotyössä ja kansalaisten yhdenvertaisuuden valvonnassa tulee ongelmia, koska riittäviä resursseja ei ole ja talous on tehtäviin nähden riittämätön.

Hallituksen valitsemalla talouslinjalla isompi osa veronkevennyksistä suuntautuu hyvätuloisille miehille, mikä heikentää sukupuolten välistä palkkatasa-arvoa ja samalla hidastaa palkkatasa-arvon saavuttamista.

Muuta

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa nostettiin esiin, että ammattiliittojen jäsenmaksun verovähennysoikeuden poisto on laskenut liittojen järjestäytymisastetta Ruotsissa ja Norjassa. Lisäksi norjalaisessa tutkimuksessa on havaittu, että järjestäytymisasteen nousu vahvistaa yritysten tuottavuutta ja kasvattaa työntekijöiden palkkoja. Tätä taustaa vasten onkin täysin käsittämätöntä, että hallitus on päättänyt poistaa ammattiliittojen jäsenmaksun verovähennysoikeuden, vaikka sen vaikutukset koko valtiontalouteen ovat huomattavan positiiviset. Tätä verovähennyksen poistoa ei pidä tehdä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta muutoin ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 24.10.2025

Lauri Lyly sd
Piritta Rantanen sd
Niina Malm sd
Timo Suhonen sd

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2025 vp
Eriävä mielipide 2

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Keskustan työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaryhmä

Hallitus keskittyy talouspolitiikassaan ensisijaisesti sopeuttamaan, kun Suomen talouden keskeinen ongelma on kasvu- ja tuottavuusvaje. Säästää pitää, se on selvää, mutta yhtä selvää pitäisi olla kasvun edellytysten rakentaminen ja vahvistaminen koko Suomessa.

Kasvupoliittinen linja on riittämätön, suorastaan kunnianhimoton. Kasvua tukeavia keinoja olisi monia, ja hallituksen pitäisi tehdä rohkeita ja innovatiivisia ratkaisuja.

Työllisyysuaimet

Hallituksen tärkein lupaus suomalaisille oli 100 000 työllistä lisää.

Tämä ei ole toteutunut. Tilastokeskuksen uusin työvoimatutkimus osoittaa, että sen sijaan työttömiä on hallituskaudella tullut 82 000 lisää, kun mitataan työttömien määrän trendiluvun muutosta vuoden 2023 kesäkuusta vuoden 2025 elokuuhun. Työttömien määrä on kasvanut keskimäärin noin 100 työttömällä päivässä.

Euroalueella työttömyys laskee, Suomessa nousee. EU:n tilastovirasto Eurostatin mukaan Tanskan talous kasvoi kuluvan vuoden toisella neljänneksellä voimakkaaimmin. Venäjän lähialueilla kasvua oli esimerkiksi Puolan, Viron, Latvian ja Liettuan talouksissa. Sen sijaan Suomen bruttokansantuote supistui eniten EU-maista.

Hallitus on vakavasti epäonnistunut talous- ja työllisyyspolitiikassaan. Perinpohjainen epäonnistuminen tekee tyhjäksi myös talouden tasapainottamistoimia, kun työllisyys ei ole parantunut. Työttömyys uhkaa yhä useampaa, ja maamme talouteen ennustetaan enintään kitukasvua.

Hallituksen talouspolitiikan yksi nurkka pettää pahasti. Tavoite 100 000 lisätyöllisestä, joiden avulla julkisen talouden piti vakautua 2 miljardilla eurolla, on täydellisesti epäonnistumassa.

Työttömyyskriisi pitää selittää, tai edessä on vielä vakavampia ongelmia. Pitkittyessään työttömyys johtaa helposti köyhyyteen, eriarvoisuuteen ja osattomuuteen. Pitkäaikaistyöttömien ja nuorten tilannetta pahentavat hallituksen leikkaukset työllisyyspalveluihin, sosiaali- ja terveyspalveluihin ja koulutukseen.

Pidämme huolestuttavana sitä, että hallitus kohdistaa säästöjä merkittävästi erityisesti lapsiin ja perheisiin. Syntyvyys on Suomessa historiallisen matalalla tasolla, ja hallituksen pitäisi päinvastoin luoda perheille toivoa ja uskoa tulevaisuuteen.

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2025 vp
Eriävä mielipide 2

Iso virhe on kasvupolitiikan laiminlyöminen. Työllistävien pienten ja keskisuurten yritysten toimintaedellytyksiä ei ole parannettu. Niitä on osin jopa huononnettu. Hallitusohjelmassa yrittäjille annetut lupaukset ovat osoittautuneet monilta osin katteettomiksi. Esimerkiksi investointiverohyvityksen rajaksi asetettiin 50 miljoonaa euroa, mikä käytännössä rajaa pienet ja keskisuuret yritykset kokonaan hyvityksen ulkopuolelle. Finnveraa koskevasta laista hallitus on poistamassa pienten ja keskisuurten yritysten erityisaseman sekä aluepoliittisen roolin, vaikka talouden kasvu tulee koko maan mitalta.

Monet päätökset, kuten yleisen arvonlisäveron yhtäkkinen ja tuntuva korotus kesken vuoden, alennetun arvonlisäverokannan tuotteiden ja palveluiden veronkorotus sekä arvonlisäverotuksen huojennusalueen poistuminen ilman riittävää kompensatiota arvonlisäverovelvollisuuden alarajaan, ovat kohdistuneet usein juuri pieniin ja keskisuihin yrityksiin kotimarkkinoilla.

Samoin kotitalousvähennyksen leikkaus on ollut kotitalouspalveluja ja remontteja tarjoaville pienille ja keskisuurille yrityksille vahingoksi. Luvituksessa yhden luukun malli on osoittautumassa tyhjäksi kuoreksi, koska yrittäjille luvattua byrokratian ja normien purkua ei ole toteutettu. Samalla kotitaloudet ovat jääneet vaille tarvitsemiaan palveluita.

Suomi tarvitsee suunnanmuutoksen. Suomalaisille pitää rakentaa parempia työllistämis- ja työllistymismahdollisuuksia. Tavoitteena pitää olla talouden kasvun tuplaaminen ennusteisiin nähden. Suomi ei selviydy nollakasvulla tai reilun prosentin kitukasvuisuudella, vaan tarvitaan vähintään kahdesta prosentista alkavia lukuja.

Työllisyystavoitteen täytyy olla huomattavasti kunnianhimoisempi sekä työllisyysasteen että työpaikkojen osalta. Vain merkittävien päätösten ja muutosten avulla yritykset investoivat kasvuun, menestyvät ja suomalaiset tienaaavat paremmin ja verotulot kasvavat kautta linjan. Talouden kasvu sekä työllistävät yritykset ja työpaikat kaikkialle maahan ovat lopulta kestävin ratkaisu myös velkaantumiseen.

Pienten ja keskisuurten yritysten sekä mikro- ja yksinyrittäjien toimintaedellytyksiä pitää parantaa. Näin voidaan osaltaan rakentaa käännettä parempaan Suomen taloudessa ja vahvistaa ihmisten ja yritysten luottamusta tulevaisuuteen.

Talouden kasvun vauhdittamiseksi ja työllisyyden parantamiseksi esitämme seuraavia ratkaisuja:

Uudistaisimme yhteisöverotuksen tki-toimintaan, investointeihin ja työllistämiseen kannustavaksi. Reformissa verotus olisi nykyistä kevyempää silloin, kun tulos jätetään yritykseen sisälle kasvun tueksi. Yhteisövero tulisi kehittää pienten ja keskisuurten sekä tänne investoivien yritysten näkökulmasta yleisen alentamisen sijaan.

Asettaisimme katon työttömyyspäivärahalle ja sairauspäivärahalle niin, että turvaa kertyisi esimerkiksi 4 000 euron ansiotuloihin saakka. Tämän ylittävistä palkasta etuutta ei enää kertyisi, vaan ihmiset voisivat itse valita, tarvitsevatko he lisäturvaa. Vastaavasti keventäisimme veroprogressiota leikkaamalla pakollisia sosiaalivakuutusmaksuja katon ylittävältä osalta. Tämä olisi kustannustehokas tapa alentaa progressiota, kun etuusmenot samalla laskisivat.

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2025 vp
Eriävä mielipide 2

Kannustaisimme kokeneimpia työntekijöitä jatkamaan työuraansa aiempaa pidempään. Tämä toteutettaisiin tarjoamalla alimman eläkeiän täyttäneille tuntuva veronalennus, jos ihminen jatkaisikin eläkkeelle siirtymisen sijaan työelämässä.

Tunnistaisimme alueelliset erityispiirteet ja kuuntelisimme tarkasti maakuntien elinkeinoelämän näkemyksiä. Ottaisimme käyttöön erityistalousalueen helpottamaan varsinkin itäisen Suomen vaikeaa tilannetta.

Ottaisimme käyttöön krääsäveron suitsimaan holtittomaksi paisumassa olevaa, nettikauppojen kautta tapahtuvaa tavaratuontia ilman, että tuotannon eettisyydestä, laatustandardeista ja tuoteturvallisuudesta on mitään takeita. Haluamme, että kotimaisella kaupalla on reilut kilpailuolosuhteet kansainvälisten jättien puristuksessa.

Asettaisimme tavoitteeksi, että luvituksesta tehdään Suomen kilpailukykytekijä. Suomessa on oltava Euroopan nopein luvitusprosessi vuoteen 2027 mennessä. Tämä toteutetaan asettamalla takuuajat käsittelyille ja ottamalla käyttöön toimiva yhden luukun palvelumalli.

Peruisimme kotitalousvähennyksen romuttamisen, koska se ainoastaan lisää työttömyyttä ja harmaata taloutta.

Ryhtyisimme määrätietoisesti vahvistamaan inhimillistä pääomaa Suomessa. Hallituksen harjoittamaa koulutuksesta, tutkimuksesta ja tuotekehityksestä lekkaamista ei voi pitää järin kauaskantoisena politiikkana. Hallitus on jo lakkauttanut aikuiskoulutustuen ja tehnyt suurleikkauksen ammattikouluihin. Aikuiskoulutustuen korvaavaa mallia ei näy.

Pitkäaikaistyöttömyyden taittamiseksi esitämme seuraavia ratkaisuja:

Suomessa pitää vahvistaa osaamista. Työttömille tulee tarjota mahdollisuus päivittää taitojaan tai kouluttautua uudelle alalle. Tarvitaan myös uudistettu tukimuoto työuran aikaiseen opiskeluun.

Työnteon pitää aina kannattaa. Työttömyysturvan suojaosan poistaminen on vienyt kannusteet pienimuotoiselta työnteolta. Tuloksena osa työttömistä on lopettanut työnteon kokonaan. Suojaosa on syytä palauttaa ja pikaisesti, tarvittaessa kehitetyssä muodossa.

Yrityksille tulee antaa porkkanoita pitkäaikaistyöttömien palkkaamiseksi ja nuorisotyöttömyyden taittamiseksi. Työnantajamaksujen rohkea keventäminen olisi suora ratkaisu.

Kuntien työllisyyspalveluiden nykyinen sakkomaksumalli rankaisee kuntia hallituksen epäonnistumisesta. Kuntien taloustilanne on muutenkin haastava, ja kuntia tulisi tukea selviytymään uusista tehtävistään. Keskusta haluaa kannustaa hyvinvointialueita mukaan hakemaan ratkaisuja yhdessä kuntien kanssa ihmisten työllistymiseen ja työkyvyn parantamiseen.

Kuntien pitää voida käyttää rahat omalla alueellaan työllisyyden vahvistamiseen, muun muassa yritysten yhteishankintakoulutukseen, oppisopimuskoulutuksiin, starttirahoihin ja palkkatukeen. Paikallisesti tiedetään parhaiten, mikä toimii.

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2025 vp
Eriävä mielipide 2

Olemme myös huolissamme konkurssien ja yt-neuvottelujen aalloista. Useat kunnat ja suuret yritykset ovat ilmoittaneet syksyn aikana muutos- ja yt-neuvotteluista, mikä tarkoittaa vähemmän työpaikkoja. Nämä eivät auta työllisyysasteen nousussa.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa valtion talousarviota vuodelle 2026 koskevassa mietinnössään huomioon edellä olevan.

Helsingissä 24.10.2025

Olga Oinas-Panuma kesk
Tuomas Kettunen kesk

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2025 vp
Eriävä mielipide 3

Eriävä mielipide 3

Perustelut

Hallituksen talousarvioesitys kytkeytyy hallituksen harjoittamaan epäonnistuneeseen työllisyyspolitiikkaan ja lukuisiin päätöksiin, joilla se syventää jo entuudestaan vaikeassa tilanteessa olevien toimeentulovaikeuksia. Erityisen haitallisia ovat hallituksen politiikan vaikutukset nuoriin, naisiin ja muutoin haavoittuvassa asemassa oleviin.

Tilastokeskuksen mukaan Suomessa oli syyskuussa 259 000 työtöntä ja työttömyysasteen trendi noin kymmenen prosenttia. Liikomme huonoimmissa lukemissa sitten 1990-luvun lamavuosien. Edes korona- tai finanssikriisin aikaan ei ollut näin huono tilanne.

Suomen työttömyystilanne on nyt EU-maiden toiseksi heikoin. Euroopan talous kasvaa kohtalaisesti, ja EU-tasolla työttömyys on keskimäärin noin puolet Suomesta. Pelkät ulkoiset olosuhteet eivät siis selitä Suomen heikkoa työllisyystilannetta. Kuten tutkimuslaitos Labore lausunnossaan toteaa, heikkoon työmarkkinakehitykseen ovat vaikuttaneet sekä suhdannetilanne että hallituksen säästötoimet.

Nuoriin, koulutukseen ja kotoutumiseen kohdistuvat leikkaukset tulisi perua

Lasten edun ja lapsen oikeuksien toteutumisen näkökulmasta tulisi välttää etenkin lapsiköyhyyttä lisääviä toimenpiteitä. Valitettavasti Orpon hallituksen politiikalla on juuri päinvastainen vaikutus, sillä hallituksen toimien seurauksena lapsiperheköyhyyden määrä kasvaa. Sosiaali- ja terveysministeriön uuden vaikutusarvion mukaan leikkaukset pudottavat 31 000 lasta köyhyysrajan alle.

Erityisesti nuorten työttömyys on ollut kasvussa. Samaan aikaan Orpon hallitus on kasannut leikkausten taakkaa nuorille ja on leikannut esimerkiksi koulutuksesta, opiskelija-asumisesta ja nuorten kuntoutustuesta. Nuorten työttömyys on erityisen vaarallinen työttömyyden laji. Pitkään jatkuessaan se voi pahimmillaan johtaa nuoren syrjäytymiseen, jonka inhimillinen ja yhteiskunnallinen hinta on valtava.

Hallitus kohdistaa myös koulutukseen jälleen uusia leikkauksia, vaikka juuri nyt olisi tärkeää panostaa osaamisen kasvattamiseen. Työvoimaa tarvitaan yhtä lailla esimerkiksi päiväkoteihin ja vihreää siirtymää tekeviin teknologia-alan yrityksiin. On aivan väärä hetki leikata yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoituksesta tai tukkia uudelleen kouluttautumisen mahdollisuudet. Myös leikkaukset tutkimus- ja kehittämistoimintaan ovat tulevaisuuden kannalta haitallisia, sillä Suomi voi nousta taantumasta vain uusien ideoiden avulla. Koulutusleikkausten ja T&K-rahoituksen leikkaamisen sijaan olisi kansantalouden kannalta viisaampaa karsia säilyttäviä ja ympäristölle haitallisia yritystukia.

Hallitus leikkaa kotouttamisesta vuoden 2027 tasossa 30 miljoonaa euroa. Hallitus on jo aiemmin leikannut kotouttamisesta noin 60 miljoonaa euroa. Kotouttamisesta leikkaaminen heikentää maahanmuuttajien mahdollisuuksia integroitua osaksi suomalaista työelämää. Kuten esimerkiksi Kuntaliitto ja Elinkeinoelämän keskusliitto nostavat esiin, suunta on täysin väärä, sillä jokainen onnistunut kotoutuminen vahvistaa yhteiskuntaa ja taloutta.

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2025 vp
Eriävä mielipide 3

Naiset ja haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät

Hallituksen leikkaukset ovat osuneet erityisesti naisiin. Naisten työllisyys on myös heikentynyt miesten työllisyyttä enemmän. Hallituksen päätöksillä heikentää irtisanomisen suojaa ja määräaikaisten työsuhteiden perusteita on sukupuolten tasa-arvoa heikentävä vaikutus. Kuten STM lausunnossaan nostaa esiin, naiset hoitavat useammin lapsia kotona sekä työskentelevät miehiä useammin määräaikaissa ja osa-aikaissa työsuhteissa. Myös suurin osa omaishoitajista on naisia. Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat ihmisryhmät, jotka kohtaavat monenlaista syrjintää samaan aikaan, kuten vammaiset naiset.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta Tane ja tasa-arvovaltuutettu nostavat lausunnoissaan esiin, että talousarvion sukupuolivaikutukset jäävät merkittävilta osin näkymättömiin. Päätösten ja budjetoinnin sukupuolivaikutusta pitäisi arvioida nykyistä paremmin jo niitä tehdessä eikä vain jälkijättöisesti.

Yhdenvertaisuusvaltuutetulle tulleiden syrjintää koskevien yhteydenottojen määrä on viimeisen viiden vuoden aikana yli kaksinkertaistunut. Viime vuosien aikana valtuutetun käytettävissä olevia resursseja on kuitenkin juustohöylätty. Tämä osaltaan pahentaa hallituksen tekemien päätösten seurauksia, sillä epäkohtiin on aiempaa vaikeampaa puuttua.

Kuntatalouden tila on huolestuttava

On hyvä asia, että työllisyyspalvelut siirtyivät kunnille, sillä kunnilla on myös kaikista suurin kannustin varmistaa asukkaidensa työllistyminen. Kuntaliiton arvion mukaan työllisyyspalvelut siirtyivät kunnille kuitenkin noin 100 miljoonaa euroa aliresursoituna. Lisäksi hallituksen muut säästöpäätökset, kuten asumistuen ja työttömyysetuuksien leikkaukset, ovat lisänneet perustoimeentulotuen tarvetta, minkä lasku jää myös kuntien maksettavaksi. Yhdistettynä kuntien valtionosuusleikkauksiin herää vakava huoli siitä, miten kuntien talous kestää muutokset ja miten se heijastuu esimerkiksi työllisyyspalveluiden toimintaan.

Tilanteessa, jossa talous on laskusuhdanteessa, tulisi valtion toimillaan kyetä vahvistamaan ihmisten osaamista, luoda otollista maaperää yrittämiselle sekä parantaa työllistymismahdollisuuksia. Edellä mainituista syistä hallituksen talousarvioesitys ei näissä pyrkimyksissä onnistu.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 24.10.2025

Fatim Diarra vihr

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2025 vp
Eriävä mielipide 4

Eriävä mielipide 4

Perustelut

Orpon hallitus on epäonnistunut työllisyyspolitiikassaan katastrofaalisesti, ja tavoitellun 100 000 uuden työpaikan sijasta työttömien määrä on noussut hallituskaudella noin 80 000 henkilöllä samalla kun muualla Euroopassa työllisyys on kehittynyt myönteisesti. Vuoden 2026 talousarviossa työttömäksi joutuneita suomalaisia rangaistaan jälleen uusilla sosiaaliturvaleikkauksilla, samalla kun suurituloisille jaetaan veroalennuksia. Heikentynyt työttömyystilanne vaatisi pikaisia toimia ja aktiivisempaa työvoimapolitiikkaa, mutta hallituksen toimet työttömyyden alentamiseksi ovat vähäisiä.

Työttömyyskriisi haastaa myös työvoimapalveluita, kun palveluiden ja työnhaun tuen tarve on yhä suurempi. Samalla aiemmat päätökset esimerkiksi palkkatuen rajoittamisesta ja työllisyysalueiden heikko taloudellinen tilanne heikentävät palveluiden tarjontaa ja työllisyyspalveluiden mahdollisuuksia. Tuoreen arvion mukaan työvoimapalvelut tarvitsevat 739 henkilötyövuotta lisää selvitäkseen nykyisistä velvoitteistaan, mutta hallitus sen sijaan vuoden 2026 budjetissa leikkaa työvoimapalveluiden resursseja sillä perusteella, että palveluprosessin sääntelyä kevennetään marginaalisesti.

Vasemmistoliitto lisää työllisyyspalveluiden resursseja sekä palkkatuen käyttöä ja säätäisi pitkäaikaistyöttömien työtakuun, jossa jokaiselle suomalaiselle turvattaisiin työpaikka viimeistään 12 kuukauden työttömyyden jälkeen. Vasemmistoliitto myös palauttaisi työttömyysturvan ja asumistuen suojaosat, joiden poistaminen on jo nyt vähentänyt työttömien osa-aikatyötä. Samalla hallituksen tulisi luopua toimeentulotuen kokonaisuudistukseen sisältyvästä esityksestä poistaa toimeentulotuen suojaosa, koska myös se heikentäisi pienimuotoisen työn tekemisen kannusteita.

Yksi työttömyyskriisin taustalla olevista syistä on rakennusalan heikko tilanne, jota hallitus on omilla päätöksillään syventänyt. ARA-valtuudet olivat 2,25 miljardia euroa vuonna 2024, mutta alenevat 1,75 miljardiin tänä vuonna ja putoavat 1,135 miljardiin vuonna 2026. Kohtuuhintaisen asuntotuotannon alas ajaminen vaikuttaa akuutin työllisyystilanteen lisäksi negatiivisesti myös kasvukeskusten pidemmän tähtäimen taloudellisiin näkymiin ja työvoiman saatavuuteen. Vasemmistoliitto katsoo, että kohtuuhintaista asuntotuotantoa on lisättävä ja rakennusala tuettava.

Hallitus on kiristämässä työttömyysturvan seuraamusjärjestelmää, mikä heikentäisi työttömien asemaa suhteettomasti ja altistaisi toimeentulotuen heikentymiselle myös inhimillisten virheiden kohdalla, kun huomautuskäytäntö poistuisi. Samalla toimeentulotuen kokonaisuudistuksen myötä työttömiin kohdistuvia sanktioita lisätään myös toimeentulotuen osalta, mikä voi johtaa tuplarangaistuksiin ja yksilön kannalta epäselvään sanktiojärjestelmään. Sanktioiden kiristäminen on nurinkurista samalla kun palveluiden tarjonta heikentyy merkittävästi.

Vuoden 2026 talousarviossa työsuojeluhallinnon työpaikkavalvontaan ja asiakaskysyntään vastaaviin tehtäviin kohdennetaan vuodelle 2026 yhteensä 290 henkilötyövuotta, mikä on kahdeksan vähemmän kuin vuoden 2025 budjetoidut 298 henkilötyövuotta. Vuonna 2024 toteuma oli 297 henkilötyövuotta. Hallitus siis heikentää työsuojeluvalvonnan resursseja samalla

Valiokunnan lausunto TyVL 8/2025 vp
Eriävä mielipide 4

kun työvoiman väärinkäytökset ovat yhä yleisempiä ja törkeämpiä. Riistotalouden kitkemiseen tulisi turvata vuoden 2026 budjetissa selvästi enemmän resursseja, minkä lisäksi tarvittavat lainsäädäntöhankkeet, kuten kanneoikeuden antaminen ammattiliitoille, tulisi käynnistää välittömästi.

Orpon hallitus on myös poistamassa työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksujen verovähennysoikeuden. Ammattiliittojen jäsenmaksun verovähennyksen poisto lisää jäsenyyden kustannuksia ja heikentää siten todennäköisesti työntekijöiden järjestäytymisastetta. Muun muassa Norjaa koskevan tutkimuksen perusteella työntekijöiden järjestäytymisasteen nousu vahvistaa yritysten tuottavuutta ja kasvattaa työntekijöiden palkkoja. Siten järjestäytymisasteen laskun voidaan olettaa johtavan päinvastaiseen kehitykseen. Verovähennysoikeuden poisto myös heikentää suoraan ammattiliittoihin kuuluvien työntekijöiden ostovoimaa.

Tasa-arvonäkökulmasta vuoden 2026 talousarvioesitys on ongelmallinen myös sukupuolivaikutuksien osalta. Hallitus jatkaa hyvinvointialueisiin, valtionhallintoon, kuntien valtionosuuksiin ja järjestöihin kohdistuvia leikkauksia, mikä lisää erityisesti naisten työttömyyttä. Samalla julkiseen ja kolmanteen sektoriin kohdistuvat leikkaukset ovat omiaan heikentämään yleistä työllisyyskehitystä ja vievät talouden myönteistä käännettä osaltaan yhä kauemmaksi.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 24.10.2025

Minja Koskela vas